

lijkt het op een paar dode eikenblaadjes, waaraan deze dan ook zijn naam te danken heeft. De rupsen zijn enorm, maar de vlinders kunnen ook groot zijn. De voorvleugel wijde kan variëren van zo'n 30 tot ongeveer 80 mm. Het vrouwtje kan zelfs tweemaal zo groot zijn als het mannetje. De vlinders zijn bruin met een geschubde rand. (foto blzd. 18)

Ik trof ze een keer parend aan, een heel bijzonder moment. Sowieso omdat de vlinders nauwelijks overdag waar te nemen zijn, laat staan parend ... (Foto blz 18). De vlinders leven maar een hele korte periode omdat ze geen voedsel tot zich nemen.

Misschien dat ik dit jaar toch eens een dag ga besteden aan de zoektocht van de rupsen van het Eikenblad, ze zijn bijzonder, zeer zeldzaam en geven mij toch net even dat "juich" gevoel. Heel bijzonder zo'n ontmoeting, althans voor mij ...

**Bron kaartje:
De Vlinderstichting/Vlindernet**

Inventarisatie nachtvlinders in Eendenkooi Ulesprong door Andy Saunders. tekst: Gerrit Tuinstra

Het Tjeukemeer is bij de meeste mensen goed bekend. Het is zelfs een van de Friese meren die ook veel niet-Friezen wel kennen. De bekendheid van het meer, met op de oevers smalle of hier en daar wat bredere natuurgronden, heeft onder andere te maken met de grote afmetingen. De grootste lengte en breedte bedragen ongeveer 7 en 4 kilometer! Het gebied maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur.

Maar wat veel mensen niet weten is de aanwezigheid van een eendenkooi, op de noordelijke oever van het meer. De kooi ligt even ten noordoosten van de afrit Sint Nicolaasga, aan de oostzijde van de A6. Vanaf de weg is de kooi niet als zodanig herkenbaar. Het om de kooiplas liggende bos is het enige wat op afstand zichtbaar is. De kooi ligt in het eveneens van Staatsbosbeheer zijnde natuurgebied wat ook wel bekend staat als Ulesprong. Het gebied bestaat uit water, (ruige) graslanden en delen met moerasachtige vegetaties. De eendenkooi zelf bestaat uit

een kooiplas met daarin een eiland gelegen, omringd door het kooibos, bestaande uit verschillende soorten struiken en bomen.

In 2006 is Andy Saunders begonnen met het inventariseren van vlinders in de eendenkooi. Zijn aandacht gaat in het bijzonder uit naar de macro-nachtvlinders, maar daarnaast wordt er ook gekeken naar dagvlinders en micro's. Een ander gebied waarin Andy actief is geweest is de Teroelster Sipe, een laaggelegen moeras- en rietlandgebied van It Fryske Gea. Dit artikel gaat echter uitsluitend over de eendenkooi en geeft de resultaten van de inventarisatie tot nu toe weer.

Methode

Bij de inventarisatie van nachtvlinders wordt door Andy vooral gebruik gemaakt van de nachtvlinderwal. Het is een wal met een blacklight die weinig licht verspreidt, maar die wel erg in trek is bij nachtvlinders. De wal wordt op goede avonden geplaatst en de volgende ochtend vroeg opgehaald, waarbij de vangsten worden bekeken. Een enkele keer is Andy met een grotere lamp en laken in het gebied geweest en daarnaast heeft hij met regelmaat overdag en 's avonds gekeken naar vooral dagvlinders en micro's.

In 2006 werd begonnen met de inventarisatie en in dat jaar, alsmede in 2007 en 2008 werd het gebied jaarlijks zo'n 10 keer bezocht. De laatste jaren is het gebied minder frequent bezocht. Tot en met 2011 werd aan het gebied in totaal 39 keer een bezoek gebracht.

De maanden mei, juni, juli en september zijn tot nu toe het best onderzocht, met ieder 8 of 9 bezoeken. In de maanden april, augustus en oktober werd het gebied minder frequent bezocht. Omdat vooral augustus ook een goede periode is voor het waarnemen van nachtvlinders, is het de moeite waard in de toekomst het gebied in ieder geval in deze maand nog een paar keer te bezoeken.

Waarnemingen

Alle waarnemingen die gedaan zijn in de eendenkooi, zijn door Andy digitaal verwerkt, in een tabel. De tabel bestaat tot nu toe uit 574 records, waarbij een record een waarneming van een soort op een bepaalde datum is. Het grootste deel van deze records (511 stuks) bestaat uit waarnemingen op licht, in de wal of op het laken. De overige waarnemingen betreffen zichtwaarnemingen en netvangsten. Eén record betreft de waarneming van de wilgenwespvlinder (*Synanthedon formicaeformis*), waarvan op 27 juni 2008 6 exemplaren werden gelokt met behulp van een feromoon. Het heeft Andy veel moeite gekost om de vlinder te zien te krijgen, maar uiteindelijk is het toch gelukt!

Dagvlinders

Het aantal dagvlinderwaarnemingen is beperkt. Enerzijds omdat er niet specifiek naar gekeken is, anderzijds omdat het gebied door de ligging en aanwezige vegetatie natuurlijk niet vergeleken kan worden met bv. de heide- en bosgebieden in andere delen van Friesland. Er werden 10 soorten dagvlinders gezien waaronder

de kleine vuurvliinder (*Lycaena phlaeas*), het hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*) en de argusvlinder (*Lasiommata megera*). Ook werd het boomblauwtje (*Celastrina argiolus*) gezien en in 2007 verschillende exemplaren van de distelvlinder (*Vanessa cardui*).

Micro-nachtvlinders

Het beeld van de in het gebied aanwezige micro's is ongetwijfeld nog lang niet volledig. Dit zal onder andere te maken hebben met het gebruik van de vlinderval met blacklight, die minder micro's zal aantrekken dan macro's.

De meest waargenomen micro is *Bactra lancealana* (een bladroller), met zo'n 90 exemplaren. De meeste vlinders werden in de avond waargenomen of gevangen met het net, maar de vlinder kwam ook op licht.

Het is niet verwonderlijk dat bepaalde soorten in verhouding veel werden gezien. Soorten als *Calamotropha paludella*, *Chilo phragmitella*, *Schoenobius gigantella* en *S. forficella* komen juist voor in vochtige gebieden, met voedselplanten als riet, liesgras, zeggen en lisdodde. Ook het waterlelielotje (*Elophila nymphaeata*), kroosvlindertje (*Cataclysta lemnata*) alsmede *Parapoynx stratiotata* zijn natuurlijk soorten die veel in natte terreinen voorkomen.

Bijzonderheden onder de micro's zijn *Agonopterix yeatiana* (met verschillende schermbloemigen als voedselplant) en *Sciota hostilis* (voedselplant populier). Het totaal aantal tot nu toe waargenomen soorten micro's bedraagt 40!

Macro-nachtvlinders

Het aantal waarnemingen van macro's is groter. Hoewel ook hier de teller nog niet op z'n top zal staan, bedraagt het aantal waargenomen soorten inmiddels 138! Zoals eerder geschreven kan het aantal soorten waarschijnlijk vergroot worden door een aantal keer in augustus te inventariseren. Maar ook het voor- en najaar kunnen nog verschillende soorten opleveren die nog niet gezien zijn.

138 soorten dus, verdeeld over 12 verschillende families. De verdeling van het aantal soorten over de verschillende families is als volgt:

• Cossidae	houtboorders	1 soort	1%
• Lasiocampidae	spinners	1 soort	1%
• Sesiidae	wespvinders	1 soort	1%
• Limacodidae	slakrupsen	1 soort	1%
• Nolidae	visstaartjes	1 soort	1%
• Lymantriidae	donsvlinders	2 soorten	1%
• Sphingidae	pijlstaarte	3 soorten	2%
• Drepanidae	eenstaarten	5 soorten	4%
• Notodontidae	tandvlinders	7 soorten	5%
• Arctiidae	beervlinders	10 soorten	7%
• Geometridae	spanners	38 soorten	38%
• Noctuidae	uilen	68 soorten	68%

Meer dan de helft van de waargenomen macro's bestaat uit uilen (*Noctuidae*), wat te verwachten is in een gebied als dit, met in verhouding vrij weinig bos. Iets meer dan een kwart bestaat uit spanners (*Geometridae*) en bijna een kwart van de vlinders bestaat uit de andere 10 families. Van deze kleinere families vormt de familie van de beervlinders (*Arctiidae*) de belangrijkste. Van deze familie werden 10 soorten gezien, waarvan de witte tijger (*Spilosoma lubricipeda*) en de kleine beer (*Phragmatobia fuliginosa*) de algemeenste waren. Het beertje *Pelosia muscerda*, algemeen in heel Nederland en voorkomend in uiteenlopende biotopen, werd een aantal keer gezien, maar ook de veel minder voorkomende *P. obtusa*. Juist deze laatste is weer een kenmerkende soort van vooral nattere gebieden. De beschrijving van het habitat en de voedselplanten van de soort op Vlindernet komt aardig overeen met de omgeving van de eendenkooi: "Habitat: oude dichtbegroeide rietvelden, vaak met hoge kruidenvegetatie en kleine bosjes. "Waardplanten: riet en korstmossen of algen op dood hout en rietstengels." Uiteraard is ook de grote beer (*Arctia caja*) een soort die in het gebied voorkomt, al is de vlinder slechts één keer gezien, op 8 augustus 2008.

De enige vertegenwoordiger uit de familie van de houtboorders (*Cossidae*) is het rietluipaard (*Phragmataecia castaneae*). Opnieuw een kenmerkende soort voor het gebied, waarvan de voedselplant riet is. Van deze vlinder werden maar liefst 44 exemplaren gezien, op 12 verschillende data. Vlindernet: "Een zeldzame soort die in gebieden met veel riet lokaal talrijk kan zijn." Het uiterlijk van deze vlinder is opvallend, met het lange achterlichaam van vooral het vrouwtje.

Twee opvallende soorten spanners die werden waargenomen zijn het bosbesbruintje (*Itame brunneata*) en de pijlkruidspanner (*Perizoma didymata*). Deze laatste is landelijk een vrij zeldzame soort. Het bosbesbruintje was tot voor kort in z'n voorkomen vrijwel beperkt tot de Veluwe. De laatste jaren werd de vlinder in heel Nederland gezien, maar het is niet duidelijk of hij zich buiten de Veluwe ook voortplant.

Een aantal uilen dat vrij kenmerkend is voor vochtige gebieden betreft *Celaena leucostigma* (gele lis-boorder), *Archanara geminipuncta* (gestippelde rietboorder), *A. dissoluta* (geelbruine rietboorder), *A. sparganii* (egelskopboorder) en *Arenostola phragmitidis* (egale rietboorder). Net als bij de eerder genoemde micro's is het niet vreemd dat ook al deze uilen in het gebied voorkomen, vanwege de aanwezigheid van hun voedselplanten.

Van de grasuilen (genus *Mythimna*) werden zes soorten waargenomen. Naast de algemene *M. impura* (stompvleugelgrasuil) werden ook de minder algemene *M. straminea* (spitsvleugelgrasuil) en *M. obsoleta* (gestreepte rietuil) (foto blz. 19) gezien. Bij die zes hoort dan ook de gevlamde rietuil (*Mythimna flammea*), die eveneens door Andy werd gezien in de eendenkooi. De huidige wetenschappelijke naam van deze in Nederland beslist niet algemene soort is *Senta flammea*. Het verspreidingsgebied van de vlinder ligt vooral in de lager gelegen delen van Nederland. In verhouding komen vrij veel waarnemingen uit Friesland.

Tot slot wil ik nog twee soorten noemen die de moeite waard zijn om even apart te vermelden. Het gaat om de dubbelpijl-uil (*Graphiphora augur*) (foto blzd. 19) en de plakker (*Lymantria dispar*). De dubbelpijl-uil is beslist geen algemene vlinder in Nederland. Het kaartje op Vlindernet, dat waarnemingen van de vlinder in de periode van 1980 tot september 2011 laat zien, toont in verhouding vrij veel waarnemingen uit het zuiden van Friesland en het noordwesten van Overijssel. Deze vrij forse uil werd door Andy gezien in de eendenkooi op 18 juni en 4 juli 2006.

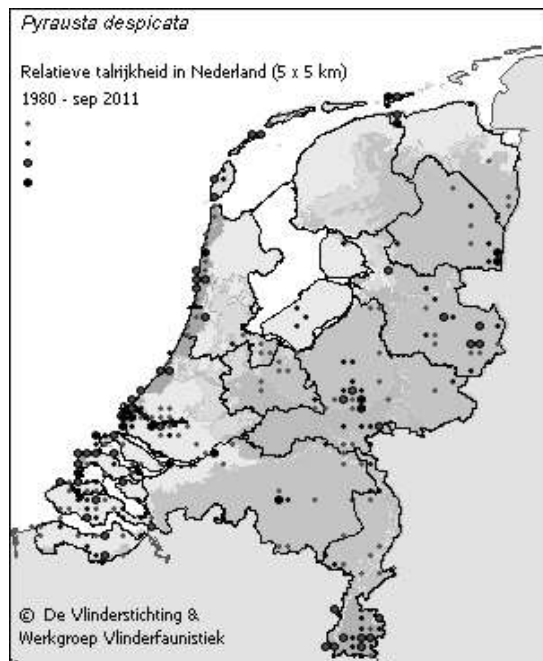
De plakker is in grote delen van Nederland een erg algemene vlinder, die soms in grote aantallen waargenomen wordt, maar juist in het noorden van Nederland veel minder algemeen is. In Friesland wordt de vlinder sporadisch waargenomen. Andy ving op 1 augustus 2011 een exemplaar in de eendenkooi.

Pyrausta despicata – weegbreemot Gerard Bergsma

Op 18 augustus 2011 trof ik tijdens een inventarisatieronde (monitoringroute) op de Schaopedobbe bij Elsloo het dagactieve nachtvlindertje *Pyrausta despicata* aan. (foto blzd. 19).

Het is een lid van de familie van de *Crambidae*, oftewel de *Grasmotten*. Een zusje van deze soort is *Pyrausta aurata* - het *muntvlindertje*.

Pyrausta despicata is een algemene soort in Nederland met een spanwijdte tussen de 20 en 26 milimeter. Hij komt in elke provincie voor, maar naar het noorden toe

in mindere mate. Op een aantal Waddeneilanden is hij ook diverse keren gevonden; echter niet één keer op het vasteland van de provincie Friesland. Dit is dus de eerste waarneming van dit vlindertje op het vasteland van Friesland. Op Schiermonnikoog en in het Groningse deel van het Lauwersmeergebied komt *Pyrausta despicata* gewoon voor (waarnemingen: o.a. Gerrit Tuinstra). De vliegtijd loopt van mei tot half september in twee generaties. De rupsen leven in grote groepen (in een spinsel) aan de basis van bladeren van *Salvia* en Weegbreesoorten, vandaar de Nederlandse naam *weegbreemot*.